

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระบบอาหารธรรมชาติของชาวบ้านหินเหิบ 2) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติของชาวบ้านหินเหิบ 3) ศึกษากลไกทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ของครัวเรือนและชุมชนในเรื่องอาหารธรรมชาติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้มุมมองของแนวคิดการจัดจัดการความรู้เพื่อศึกษาเรื่องอาหารธรรมชาติ ในหมู่บ้านหินเหิบ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต แนวทางการสนทนากลุ่ม การจดบันทึกภาคสนาม เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำการประกอบพิธีกรรมและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของการเก็บหาอาหารธรรมชาติ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ระบบอาหารธรรมชาติในชุมชนมี 3 แห่ง คือ พื้นที่ป่า พื้นที่ทางการเกษตร และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ สามารถจำแนกช่วงฤดูกาลของอาหารธรรมชาติ ตั้งแต่ช่วงปลายฤดูร้อนต้นฤดูฝน ช่วงปลายฝนต้นหนาว และช่วงต้นหนาวปลายร้อน ซึ่งจำนวนปริมาณผลผลิตทางอาหารธรรมชาติขึ้นอยู่กับสภาพของภูมิอากาศในแต่ละปีของชุมชน กระบวนการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติของชาวบ้าน สามารถอธิบายได้ 4 ขั้นตอน คือ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษถูกส่งต่อความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยมีกลไกทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ คือ สถาบันครอบครัว เครือญาติ ชุมชน กลุ่มทางสังคม ความเชื่อ จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งการปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านเกิดการคิดค้นวิธีการเอาตัวรอด พัฒนาจากองค์ความรู้เดิมที่เคยได้รับจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ โดยชาวบ้านมีวิธีการในการถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก การถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว กลวิธีของชาวบ้านที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในสถาบันครอบครัว มีวิธีการถ่ายทอด เริ่มจากผู้รู้จะส่งผ่านองค์ความรู้ด้วยวิธีการสอนโดยตรงแบบตัวต่อตัวหรือสอนแบบเป็นกลุ่มระหว่างผู้รู้และผู้เรียนรู้ สอดแทรกวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบของการพาทำ การแสดงให้เห็นแบบตามตัวอย่าง การสังเกตและจดจำ การถ่ายทอดเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายในระบบครอบครัว ซึ่งสมาชิกภายในครอบครัวจะถูกถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกแต่ละรุ่นสืบต่อองค์ความรู้ต่อไป และลักษณะสอง การถ่ายทอดความรู้ของชุมชน เกิดจากอบรมทางความคิด สร้างอุดมการณ์ให้เกิดแก่เยาวชนในชุมชน โดยใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ ความเชื่อ เรื่องเล่า ข้อห้าม ของผู้เฒ่าผู้แก่ภายในหมู่บ้าน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของคนในชุมชน ชาวบ้านสามารถนำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้โดยผ่านวิธีการลงมือปฏิบัติจริง ทดลองใช้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และมีการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ ก็คือ มีอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัว พัฒนาทักษะจากการนำความรู้มาปฏิบัติ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดนวัตกรรมใหม่ภายในชุมชน เช่น การกำหนดสิทธิในการเก็บหาอาหารธรรมชาติ วิธีการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ต่างๆ รวมทั้งสามารถยกระดับความรู้ท้องถิ่นให้เป็นความรู้ทางวิชาการ โดยการนำความรู้ท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

The purposes of this qualitative research were to study natural food collection system and knowledge management process related to natural food collection and to analyze social mechanisms used in knowledge transfer at household and community levels in Ban Hin-Herb Tumbol Prayeun Amphur Prayeun Khon-Kaen Province. Knowledge Management has been used as a key concept to formulate conceptual framework for this study. Qualitative research methodology has been employed for data collection and analysis. Research tool and techniques used includes interview guideline, observation guideline, focus group discussion guideline, field note taking, sound recorder and camera. Data collection has been done through in-dept interview and group discussion with the following key informants the village headman, knowledgeable person of the village and common villagers.

The research finding that sources natural food collection has been forest, farmland and natural water sources. Classified of season has last summer begin rainy season, last rainy begin winter season and winter begin summer season. The product from natural food collection depend on weather state in the year. Knowledge management process has four steps. The result of this research revealed that knowledge management has been a part of socialization process family, kinship, community, social group, belief, tradition and culture in social relations with found to be the key social mechanisms in knowledge management. Process transfer knowledge has been two methodology, socialization used to copy, observe and remember from the parent knowledge transfer at household and community in knowledge transfer used to ideology constructs, story telling and prohibition. Knowledge management process related with natural food collection used to community way for common village benefit from Knowledge management has been food, community learning and innovation constructs used natural food collection such as community right, conserve for natural food collection and formalization of local knowledge to adaptation for local knowledge course used to learn in school.